

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

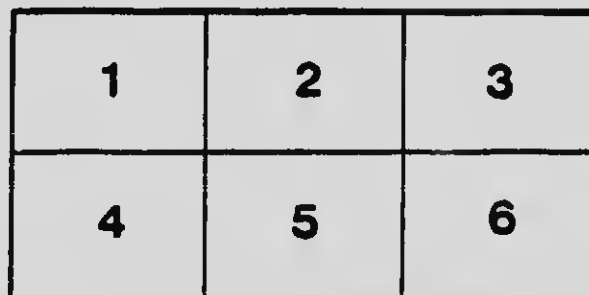
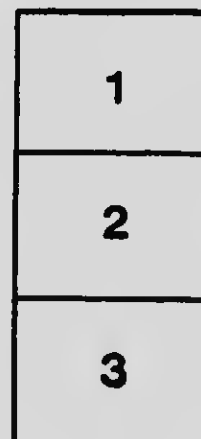
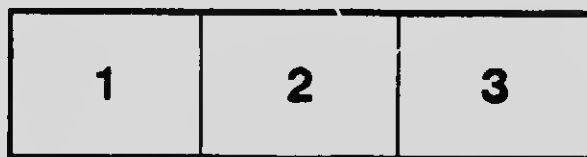
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

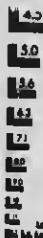
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par la seconde plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

5.0

5.6

6.3

7.1

8.0

9.0

10

11.2

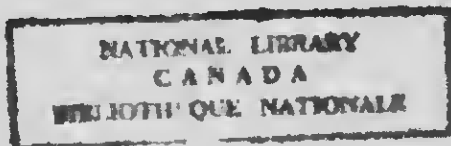
12.5

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Бібліотека: „Новий Свiт” Ч. 13.

РОБІТНИЧА ЧИТАНКА

ЧАСТЬ II.

ЗМІСТ:

	Стр.
Іван Гилька: На чужині та в дома	3
Гордон Най: Чому я є революціонером.....	12
Август Бебель: Міжнародність.....	17
Іван Франко: Руїна величі старинного свiта	22
<hr/>	
Причини землетрясень.....	26
Коли настане кінець свiта?	28

350 Kingston Ave.

Ціна 10ц.

350 Kingston Ave.

Montreal - Alberta.

HX 107

R6

c.2

v.2

Монреал 1917.

Накладом Ів. Гниди. — З друкарні „Новий Свiт”.

NOWYJ SWIT. BOX 1051. MONTREAL, QUE., CANADA.

НХ107

R6

с. 2

с. 2

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ

Видання Бібльотеки „Новий Сьвіт“!

До тепер вийшли і продають ся ось такі книжочки:

Ч. 1.	Червоний Кобзар, (збірник найкрасших робітничих пісень і поезій) (вичерпано)	ц.
Ч. 2.	Е. Гуцайло: Кінець Сьвіта	10
Ч. 3.	Найш Прэметей: 3 нагороди сотих уродин Т. Шевченка. Збірка статей. 3 5 образками.	10
Ч. 4.	Червоний Кобзар, друга збірка найкрасших робітничих пісень і поезій 3 (3 образками)	10
Ч. 5.	Давид Едельштат — М. Подоляин: Американський Робітник. Сценічна картина з американського робітничого життя, в трох відслонах.	10
Ч. 6.	Робітнича Читанка	15
Ч. 7.	П. Ляфарг: Біблія Капіталіста	10
Ч. 8.	І. Г.: Гори трупів і море крови та сліз	5
Ч. 9.	" Золото і нужда в Америці	5
Ч. 10.	Мей Вуд Саймонс: Жінка і соціяльне питане	10
Ч. 11.	Дамян Бориско: Соціалізм а Релігія	15
Ч. 12.	І. Ваи ден Брінк: Важне Питане Календар „Новий Сьвіт“ на рік 1915	5 15

ПЕРЕПИСНІ КАРТКИ:

1. Новий Сьвіт. — 2. Чорти проти війни! — 3. Голод в робітничій хаті. — 4. Жан Жорес. — 5. Мені тринадцятий минав. Т. Шевченко. — 6. Дивлю ся — в могилі усе козаки. Т. Ш. — 7. Іван Франко. — 8. Е. Гуцайло. — Поодинокі картки по 3 ц. 100 коштує \$1.50. ц. з поштовою пересилкою.

Гроші і письма посилайте на адресу:

NOWYJ SWIT

Box 1051, Montreal, Que., Canada.

Книгарі і кольп-ртери дістають 50 процент опушту.

Іван Гилька.

На чужині та в дома. (Шляхом зарібкової еміграції.)

Як ви йшли туди, зі сонцем — вас тисячі, десятки тисяч — мов та чорна саранча роями, цілою хмарою, почорнілі від гори і так же як та саранча пожираючи все — хоч би то був не хліб а тільки зілля — ви побачили, ви зрозуміли, що там на заході перед вами попереду? Ви озирали ся, Ви узріли з гори західного сонця дно вашої недолі в дома? Чи тільки стогів покинутих вами родин, мов той похоронний дзвін провадиш вас шляхом брудних робітничих вагонів, нужденних еміграційних касарень аж на далеку чужину — — „дзе-лень, дзе-лень, — дзе-лень, — — бом-... б-ом — — —” тихійше й тихійше, доки не затихав на пруських, на чеських, на французьких, на всього світу полях під важким тягарем власного вашого стону?...

Чи ні!? Може ви там не стогнали, а сьміяли ся до упаду, що на шістку дорожче дістасте? — Ви темні, ви ще саранча! Бо довго-ж ті що над вами затулювали від вас найменші щілини до світла, бо довго-ж, дуже довго не давали вам ті, що над вами, наїсти ся хоч раз до сита. Ви звикли до

голоду, ходити в лахмітті, бути сліпими! Може скажете — ні!? А вгляділи ви те, що за ту одну шістку, що більше дістанете, вас купують на чужині видирати багато шісток від ваших братів, чужинних робітників, знижати їм плату? Вже їх платня се сухий хліб, а те, що вам дають, се зілля для голодної, жадної саранчі!

Ви темні! І темною хмарою йдете на захід. Знаєте чому ви там потрібні? Тямите, чому ви зайві в дома? Чому-то галицькі ворота розчинили ся, й усі шляхи перед вами простягли ся? Чули ви таке слово: „КАПІТАЛ”? А коли не чули — розумієте? Ви-ж його добре знаєте, почувасте на своїй втомі, його страшне обличчя лякало вас не раз на яві і у сні. Се-ж ви самі його й годували, по краплинам крові текла сила з вас — десятків, соток тисяч — у його багатоголове тіло і він зростав, а ви знеспляли ся. Мізерні ще, або недостатigli голови сього капіталу — то ваші галицькі дукарі-мужики, то великі пани вельможні, то небогаті й рідкі ще в нас фабрики та майстерні. Вони спромогли ся досі лиш обезземлити вас, зруйнувати й уссати ся в силу вашого тіла — так вперше скрізь підіймає свою голову рабівник-капітал. Вони встигли лиш розігнати вас,

мов тіни свого злочину, по світу, але впорядкувати творчу роботу, підняти на рівень науки господарство, наповнити край кипучим життям фабричного промислу, зніщити галицький сон та бруд — не хотіло на се ще сили. Чому?

Ви темні, ви не помітили того! А кому ж краще треба б се розуміти, як не вам, перед якими ввесь світ малими й великими шляхами простелив ся? Ви ж дивили ся там на чужині в вічі самому великому капіталови, йому свою силу віддавали. Густою залізною колією, нечисленими комінами, велитенськими машинами, стуком і димом над фабриками, паровими плугами та сотками інших машин і хемічними вигадками в полі, чисто вишитими брукками й ріками світла, будинками під хмару й багатими мов у казці крамляцями в місті — дише він, штовхас далі своє нагодоване тіло. То дужий уже розбишака, він у весь світ лабажав покорити, він і малому ще розбишаці не хоче дати добичі. Капітал кожної нації хоче бути паном на цілій землі. І той, на заході, своїми сильними машинами дешевше й легше виробляє та завойовує крамом і нашу країну. І довго нашому капіталови лишало ся лише вас руйнувати — найгрубшою грабіжною, простим

розбінництвом, виганяючи зруйнованих на шлях, зник не виріє на вас, а вашої сили щоб стати до боротьби з тим чужинцем. Те, що розвиваєть ся край, початок ганцого господарського порядку — то ваша усе скрпсталізована кров, кожда цеглина, кождий новий плуг — то тисячі виплаканих вами сліз, гори украденої у вас праці!

Ви темні і через темноту мирите ся з нужденим житєм і через ту темноту радїсте скотинячий порі. Тому і кличе вас до себе на чужинну той епльний капітал — він сее вас так, аж паяїс. Він уже так розріє ся, що і зруйнованої ним своєї народної маси для його машини уже зв мало. І ще тому, що на чистих улицах, у висококишучому житю, в усїм тїм, що зродило ся на експльоатовані довгі роки шродної маси капіталом і називаєть ся розвиненою культурою — маса ся не хоче, не може більше мирити ся з житєм скотини. Вона перестала бути темною, і тіло її забажало наповнити ся знов кровю, і м'язк її узрїв, що вся та культура, якою не дають її користувати ся, належить їй і що вона, маса робоча, муєньє стати господарем життя — і думку єю як прапор смерти розвіяла вона над капіталом!

І ви саранча для чужинця-робітників,

що вище уже своїми муками в гору капітал і створив своїми стражданнями сучасну культуру і потім зірвав зв'язку з йому капіталом повязку з очей! Ви бо своєю темнотою, своєю некультурністю, нерозумінням хто ви і яка ваша роль і того, що ви можете досягнути на світлі— ви ставте валом перед з'організованою боротьбою пролетаріату. Ви задолблюєтеся брудним кутком і сухим хлібом і згупцня над собою не помічаєте—бо звикли ви до цього в дома, коли свідомий культурний робітник потребує світлої чистої хати і м'яса та страву—він потребує бути людиною.

Ви темні, ви сліпі, бо ви не бачили там на тих світових шляхах пожару великої класової робітничої боротьби, що охоплює вже цілий світ. А може ви бачили—та через темноту не прийняли в себе святого полум'я, ваяже часто кликали, щоб його гасити—про вас то скрізь чулка йде, що ви страйколомні! На великих просторах Німеччини, серед моря й скель у Данії та Швеції, на полях Чехії, в теплій та веселій Франції, в далекій Америці, — скрізь, куда ваша нога ступить еміграційним шляхом — вас пролетарі всіх країн за братів мати бажають і кажуть тільки: — Будьте людьми,

вище голови, ставайте в один ряд у нашій боротьбі з нами!

А ви йдете молоді, повні сил, сила — десятки, сотні тисяч — і працюючи ся з селом заходите як ті діди в стару церкву, і потім стоїте мов той похоронний дзвін біжить за вами далско, далеко... Ви темні! Чому ви не покличете найкращих дівчат з села сплести вінки вам на чоло з весняних квіток у дорогу? З червоних квіток боротьби, щоб ви ішли як борці ставати в ряд з чужинним братом-пролетарем, щоб очі ваші, як очі борців, обхопили великим зором увесь сьвіт? Чому не скажете вашим жінкам і сивим дідам і малим дітям зустрічати вас в осени на царні з зеленими гірляндами, бо ви прийдете як побідителі й принесете їм не лише саранчині гроші, але прапор з поля битви, що веде до побіди? Чому?

Бо ви ще темні! І життя заки що розвивається без вашої волі. І без вашого розуміння ви, хоч ще й саранча, подихавши сьвітовим повітрям, стаєте культурні й ширші, не знаючи того, приносите в свої села потребу бути людиною, — ви штовхаєте, не тямлючи того життя наперед. Бо одягнувши на чужинні європейську, або американську одягу й попоївши раз до

сита — ви не дасте більше знущати ся над вами у дома і сусідів своїх учите сям більше теж на користь, і сям приневолюєте і свій красвий капітал лаштувати краще, вигіднійше хазяїство. І навчивши ся мати більші потреби, потреби купувати щось іще крім хліба, піднімаючись у люди з нуждарів, ви дасте спромогу розвивати ся фабричному капіталови і в дома, — ви самі підіймаєте ся і його підіймаєте. Але сього всього ви не розумієте!

Ви ще темні, але у вас вже таїть ся велика сила — зрозумійте тільки її! Ви-ж чуєте, як вами росте, вами перекидаєть ся з одної форми у другу цілий сьвіт. І ви вже розумієте, що жадности чужинного капіталу виростає границя з розвитком капіталу у вас у дома, з розвитком його за морями, в далеких нерозвинсєних досї як ми народів. І як стоголовій гидрі, що за-посіла усей сьвіт і краю не знає своїй жадности — розігнала ся посісти тисячі таких сьвітів, — капіталови з його біжучим ростом наближаєть ся момент, коли годї буде далі ширити ся — капітал сам, своїм розвитком стає над пропастю. Ви се розумієте? Вас-же доволї бив по живій душі сей капітал — пора зрозуміти!

І коли капітал своїм розвитком усе

швидше приходить над пропасть — він дужче й дужче гуртує за собою тих, кого ограбував — сотні мільонів, імя яким одно — пролетаріят. Ви-ж темні, але се так ясно, так просто, що й дитина ваша мала зрозуміє! Ви-ж самі жива частина того пролетаріяту, й усіми сьвіттовими шляхами веде вас капітал і на всіх шляхах побачите ви жертви його — смерть, і на всіх доріжках почуєте одно мільонноголосе бажанє — жити! І вже помітете, як сей новий вселитень, що кличе жити, а імя йому пролетаріят — підіймає свою голову над сотнями голов капіталу, і вже стає за капіталом над пропастю ззаду, щоб скинути його в прірву, як тільки пробє час. І ще се попереду, але вже йде гомін того грому, що відгукнеть ся в ту пору об сьвітові скелі. І ще по дорозі до прірви треба ясно окропити шлях кровю, а вже розливаєть ся по серцях пригнічених і визискуваних тремтяча радість дня перемоги і день той уже названий „соціальною революцією” — днем побіди соціалізму.

Як ви підете знов туди, за сонцем — вас тисячі, десятки тисяч — будете й те пер саранчою і замість хліба даєте годувати себе зілем? Не дайте! І дзвониви не дайте дзвонити на похорон — задзвонить

самі на тривогу! І з гори заходу гляньте на глибоке дно вашої в дома неволі і зрозумійте, що таке справжнє ваше життя — кличте до нього всіх темних і пригноблених! І розсіяні по малих і великих шляхах серед усіх народів згадайте те, що кожного разу прочитати можете на своїй робітничій книжочці і часописі: „**Пролетарі всіх країн, єднайтеся!**“ — Тепер ви ці великі слова своїм життям зрозумієте!

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Гордон Най.

Чому я є революціонером.

Гляди мені в вічи, ти Пане-Властителю Хліба. Я є Праця.

На моім тілі і моім обличчю вириті сліди нужди, важкої недолі, надмірного труду, безустанних турбот і боязни. Я є обідраний, голодний, знесилений і безпомічний. Я, труженник, мушу перепрацьовувати ся, аби забезпечити собі нужденне існуванє а тобі, властителяви і панови, вигоду-розкіш і силу-власть.

Довгі роки ти говорив мені прекрасні слова фальшивих похвал, звучи мене золоторукиим сином труда, некоронованим королем — підчас, коли ти весь той час окрадав мої кишені. Я маю деякий респект для вломника, або конокрада, позаяк, они ризикують своїм житєм в часі практикованя їх „професії“; але ти не ризикуєш навіть своєю „шкірою“. Ти просто володієш всім тим, чого я потребую до життя, і я мушу повинувати ся твоїй рабівничій системі, або гинути з голоду.

Але проміж нами не може бути жадної приязни. Я покінчив з тобою, без взгляду на те, що ти говориш або думаєш про мене.

Твої продажні політикери і твої наємні

редактори уважно і пильно толкують народи, що я є „непожаданий горожанин“ і звичайно закінчують свої бесіди твердженнями, що я повинен вертати назад до Європи, до котрої всі „анархісти“ належать, коли ця країна не добра для мене. Але я не піду звідси; ніколи! Я буду жити тут і віднині на будуче буду бороти ся з тобою.

Ти кладеш працю і капітал на одні і ті самі основи. В тебе „свинська торгівця“ і „ринок для продажі робочої сили“ — се все одно. Позволь-же пригадати тобі, пане, що без моєї робочої сили суспільство не існувало б і одної днини. Мій мізок і мої мускули кормлять і заосмотрують усім цілий світ. Они будують для тебе твої палати і твої автомобілі. Так, они витворюють все, що ти тепер посідаєш.

За довго вже я, з моїми думками, серцем і тілом в терпінях, був трактований з меншою увагою, чим гроні. Настав вже час, коли перше всего мусить бути розважаний добробут моєї сім'ї. Ся моя сім'я — жена і діти — є важнішою всякої иншої справи і для її щастя і її будуччини я все віддам.

Я вибрав собі мої оружя — страйк і голосованє — і я постановив доїхати тобі кінця.

Я ще хочу другу річ втовкмачити в твою голову. Я хочу щоби ти се на завісідли задержав в своїм лобі. Моя жена і діти потребують поживи, одягу, мешкання, просвіти і я маю дістати все те на таких услівях, які я подиктую — на услівях праці. Я, праця, витворюю всі ті річи і тому то я сам маю диктувати собі услівя.

Одною із твоїх штучок в минувшині був вибір двох кандидатів на премієра. Одного ти звав лібералом а другого консерватистом. Твої платні оратори і куплені газети отуманювали мій розсудок фальшивими заявами та плятформами, і тому, що я був неєвдомий і завісідли голоеував на одного або другого з твоїх кандидатів, — ти вигравав. Але я вчу єя. Нині я єємію єя з твоїх кандидатів. Ти розумієєи єя? Я зловив тебе на твоїх власних брєхнях і я єємію єя з тебе.

Ти говориєи мені, що твої єєстєми — фінансовий, промисловий і торговельний є найбільшї в єєвіті. Я знова єємію єя. Чомуб тобі не хвалити єя? Ти є влаєителем єєлої землі і визискуєи мене в кождім краю. Ти є влаєителем всего, навіть мого житя, позаяк в твоїм єєстємі всі єредєтва праці є твоєю власнієтю. Тепер, бачиєи, я розумію, що занятє значить житє, а ти є паном

того заняття і тимчасовим ти є моїм паном і ти контролюєш моє життя.

За багатство, котре ти рабував у мене, ти наймаси мене будувати церкви, школи і бібліотеки. Ти наймаси попів і проповідників, щоби вчили мене бути щодоволеним моїм положенням, професорів, щоби мене переконували, що іменно ти даєш мені заняття і що селіб не твоє „геніяльне керівництво“, твої незвичайні здібності і філантропія, то я згинув би з голоду.

Ти наймаси журналістів-проститутток, щоби поясняли мені, що інтереси капіталу і праці є ті самі. Я знова сьміюся. Що є твій капітал, селі не додаткове багатство, котре я витворюю поза тим, що ти віддаєш мені, щоби я міг вдержати душу й тіло разом?

Я ставлю тобі щиро і отверто одно питання: Чому ти маєш закрати всі речі, котрі я витворюю? Чому ти маєш рабувати в мене всі витвори моєї праці? Як можеш ти позволяти собі жити як непотрібний галапає, коштом мого труда?

Ти нічого не будеш, нічого не винаходиш, нічого не робиш — але ставляєш собі право до всего.

Твій рабівничий естем довів до таких обставин на єім континенті, що серед них

рік річно є найменше 750.000 робітників убитих або ранених, в фабриках, копальнях та на залізничних дорогах; що серед них значна більшість мосі класи умирає передчасною смертю, від пошестей викликуваних нечистотою — нечистотою в воздуху, воді до пиття, нечистотою і отруями в поживі; серед яких четверо з кожних п'яти дітей є засуджені на тяжку працю і нидінс; серед яких нема доступу для світла, лише завжди царствує темнота.

І проміж тобою Пана і Володарю Хліба а мною не може бути мира, поки твій руйнуючий людство систем не буде повалений.

Я, Праця, зроблю сей світ вигідним місцем для життя всіх людей. Ошибки нинішнього дня будуть справлені завтра. Міліони смілих і відважних людей в цілім світі — працюючих людей — торжественно присягли собі, що твій систем зі всіма його рабунками, злочинами і мордами мусить згинуть. І він згине.

Так отже день за днем я проповідую евангеліс соціалізму всім, що хотять слухати, і з повинности голосую так, як проповідую. Тиждень за тижнем я змагаю до посування прапора людської рівності трохи ближше до ідеалу промислової свободи і економічної справедливости.

З англійського пер. М. П.

Август Бебель.

Міжнародність.

Житє гідне людини не може бути привилесм одного тільки вибраного народа: відокремлений від усіх інших, він не зміг-би поставити на тріvkих основах нового ладу. Наш розвиток є твором співдїланя сил і відносин народних і міжнародних. І хоч ідея народна панує ще сьогодні майже неподільно в багатьох умах і хоч служить за средство до піддержання політичного і суспільного панованя, що є можливі тільки в межах народних границь, — то однак вже сьогодні міжнародність проникає наше житє як ідея.

Договори торговельні, цлові і мореплавські, сьвітовий союз поштовий, міжнародні вистави, конгреси для міжнародного закона і помірів географічних, міжнародні конгреси і товариства наукові, передусім же міжнародні конгреси робітничі, сї віщуні нової доби, котрих моральному впливови завдячуємо се, що весною 1890. року відбула ся в Берліні за почином німецької держави міжнародня конференція над законодавством фабричним, — усе те і много інших річий свідчить про міжнародній характер наших суспільних відносин. В протиставленю до народного господарства говоримо вже про сьвітове господарство, до якого прикладаємо більше ваги, бо від його стану залежить в дуже значній мірі добробут поодиноких народів. Більшу часть власних продуктів міняємо за продукти чужих країв, бо без них наш добробут був-би неможливим. І як одна галузь промислу поносить шко-

ду, если друга слабше, так само слабше продукцін одного краю, если спинить ся продукція другого краю. Зносини окремішних країв стають чимраз тіснійші мимо всіляких перемишаючих перепон, мимо воєн і народньої ворожнечі, бо інтереси матеріяльні, найсильнійші з усіх, є тут найважнійшим чинником. Кожда нова залізниця, кожде улпшене средств комуїкаційних, кождий винахід і кожде улпшене в процесі продукційнім, спричиняють низші ціни товарів і ще дужше стісняють сі звязи. Улекшена комуїкація між дуже далекими краями є новим і дуже важним огнивом в ланцусі відносин. Могутіми підоймами є також еміґрація і кольонїзація. Один нарід учить ся від другого, один силкуєть ся переґнати другого в конкуреційній боротьбі. Попри обміну творів матеріяльних відбуваєть ся обмін творів духа, так в ориґіналі як і в перекладах. Мілїони людей мусять доконче вчити ся чужих мов, а фактом є, що, незалежно від матеріяльних користий, нічо не починаєть ся більше до усуненя антипатїї між народами як знане мови і літератури інших народів.

Наслїдком сего процесу зближуваня ся на ґрунті міжнароднім є се, що супільні урядженя ріжних народів стають чимраз більше до себе подібні. У найбільш розвинених цивілізованих народів ся подібність є вже так великою, що вистарчить пізнати економічну будівлю одного народа, щоби знати нарис економічної будівлі всіх других народів, що стоять на тій самій уровени поступу. Стрічаємо тут майже те саме, що й в природі, де у звірят одної породи будова кістяка є однаковою; а з поодиноких частий такого кістяка можна догадати ся

цілої будови звірити.

Де є однакові умовини, там і наслідки мусять бути однакові, отже маємо: по однім боці громаджене великих богацтв, а по другім нужда робітників, наємна неволя, гноблене мас через горстку богачів-власителів і всі з того виходячі наслідки.

І дійсно бачимо, що противенства і клясова боротьба, що кипять в Німеччині, розбурхують цілу Европу, Зл. Державн. Австралію і т. д. В Европі, від Росії аж до Португалії, від Балканів, Угорщини, Італії аж до Англії та Ірляндії, панує той сам дух незадоволення, виступають на яв ті самі признаки суспільного кипіння, загального невдоволення і розкладу. Хоч сі течії у своїх внішних проявах є неоднакові, відповідно до степеня розвитку, людської вдачі і форм політичного устрою, — однак в засаді вони всюди є тотожні. Їх причиною є глибокі суспільні противенства. Вони з кождим роком заострюють ся чимраз більше, з кождим роком кипінне і незадоволене проникають чимраз глибше в суспільний організм, аж нарешті якнийсь випадок, може й не значний на позір, спричинить вибух, який з корістю блискавки розширнить ся на цілий світ і покличе всіх у боеві ряди.

Боротьба нового світа зі старим вже вибухла. На овиді виступають маси, обявляєть ся сила освіти, якої світ не бачив до тепер в ніякій боротьбі, якої не побачить вже ніколи в подібнім бою. Бо се є остання суспільна боротьба. При заході XIX-го століття бачимо, що ся боротьба наближаєть ся до останньої своєї фази — до побіди нових ідей.

Нове суспільство уладить ся на міжнародній підставі. Її вороги збратують ся, подадуть собі вза-

Імно долоні і стремітн-муть до розширення свого союза на всі нації світа. Не буде один другому вже ворогом, що хоче визнакувати і гнобити, не буде „ширителем“ чужої віри, яку силою покидає. — а буде приятелем, який бажає вивести всіх на цивілізованих люднй. Культурні і кольонізаційні заходи чового суспільства що-до своєї суццности будуть ріжнитн ся так само, як ріжнять ся ті два суспільства: старе і нове. Порох і олово, алькоголь і Біблія будуть тут вже до нічого: культуру буде ширити ся виключно мировим способом: днкунн вважатн-муть своїх цивілізаторів не ворогамн, але добродіямн. Розумні подорожннкн і розслідннкн вже від давна знають, як успішною є ся шрна дорога.

А коли вже напешті цивілізовані народи будуть злучені в одну велику федерацію, тоді раз на завжди притнхнуть воснні бурі. Вічний мир зовсім не є мрією, як се хочуть вмовити в нас ізрадуєчі в мундурах панове. Народ почав пізнавати вже свої правдиві інтереси і буде їх заспокоювати не війнамн і ворожнечамн, не зброснямн, що руйнують краї і народи, але взаїмнимн порозуміннямн і культурною працню. Крім того пануючі класи і їх правительства стремлять сьогодні до того, щоби надати велитенські розміри зброєням і війнам і таким робом довести їх до неможливости. Остання збруя піде слідом давнійших до складу старинностей, де дасть свідоцтво будучим поколінням про вікові, залі і днкі боротьби, що їх зводили зі собою їх предки — аж доки чоловік не усмирив в собі звірюки.

Про се, що національна окремість викликає уній, свідчить висказв великого німецького генерала-

ла Мольткого. В першому томі його посмертних писем, де описує прусько-французьку війну з р. 1870-71, читаємо ось таке речення: „Докіль народи вестн-муть відокремлене жнтя, дотіль немннучини будуть невзгодни, які мож полагаднти тільки оружною боротьбою, однак в інтересі людства треба надіяти ся, що війни будуть чинмраз рідшнми, а власне з причини їх грозн.”

Так отже минеть ся се відокремлене народне жнте, се замкнене ся в собі кожного народа і будучі покоління без трудностей доконають завдань, про здійснене яких вже від давна гадали визначні умн. однак безуспішно. Кондорсет висказав гадку про одну сьвітову мову. А бувший президент Зл. Держав, Улісес Грент заявив у своїй бесіді: „Позаяк торговля, наука і скоро вміна думок та річний при помочи телеграфу і пари змінили усе. — проте й думаю, що недалеким є час, в яким сьвіт при помочи Бога стане одним народом, говорячим одною мовою — час, коли сьвіт дійде до такого степеня досконалости, що не треба буде ані армії, ані военних фльот.” Розуміеть ся, що в чнстокровного уапкеє Господь Бог мусить відограти ролю, яка на ділі є тільки витвором історичного розвитку. І годі дивувати ся тому; нігде нема більшого лицемірства і заскорузлости в справах релігійних як в Зл. Державах. Чим менше власть державна тяжить на масах, тим більше мусить повннити сю чинність релігія. Тому буржуазія видаеть ся найбільше побожною там, де власть держави є толерантною для неї. Так є не лишень в Зл. Державах, але й в Англії, в Швайцарії. Навіть революціоніст Робеспер, який грав ся головами аристократів і попів наче кру-

гольняними кулями, був, як звісно, дуже релігійний, і з тої причини завів торжественно свято в честь найвисшої істоти. яку недавно скасувала Конвенція в спосіб рівнож несмачний. А що легкодушні і розпустні аристократи перед великою Революцією чванили ся нераз своїм атеїзмом, тому Робеспер і вважав атеїзм чимось аристократичним і накинув ся на нього перед Конвенцією у своїй бесіді про найвисшу істоту в осьятих словах: „Атеїзм є аристократичний. Ідея про найвисшу істоту, яка піклуєть ся коло кривдженої невинности і карає бундючний злочин, є ідеєю зовсім народньою. Як-би не було Бога, то повинно-б ся його винайти.”

Побожний Робеспер передчував, що його побожна буржуазна республіка не зможе вирівнати суспільних противенств: звідси його віра в найвисшу істоту, яка карає і винагороджає і яка стараєть ся вирівнати се, чого люди в тих часах еще не могли вирівняти; проте й була віра конченістю для першої республіки.

Один поступ цивілізації потягне за собою другий і людство буде ставити собі щораз то нові завдання, виключаючи війну, міжнародні ворожнечі, релігійні спори і тим подібні назадницькі прояви.

Переклав Д. Б.

Іван Франко.

Руїна величі старинного сьвіта.

Упадок старинного сьвіта і перехід його до середніх віків, се одна з найтрагічніших і найстрашніших епох в історії людськості. Найбуїніша фантазія при

найбільших зусилля ледви може уявити собі об'єм і глибину того упадку. Пригадаймо лише деякі характерні дрібниці. Ще в четвертій віці по Христі Італія, Греція, Мала Азія, Сирія, Єгипет та північне побережжя Африки представляють ся як один великий огорож або музей: вони густо заселені, покриті цвітучими, многолюдними містами, в яких блискотять до сонця мармурові будівлі храмів, театрів, громадських будівель та приватних палат. У найменших із тих міст у тім часі й у таких, що стояли лише завдяки ненастанній боротьбі чоловіка з пустинею і тепер відкопують ся з глибоких пісків Сагари, були об'єкти театрів школи, ринки, портики, лазні: смітнику згідно малого города в долині Єгипту Арсіное, покритий піском, зберіг нам много тисяч рукописних уривків клясицичних авторів, у тім числі й такі неоцінені перли, як атенську політику Арістотеля, поезію Бакхіліда та Міміямби Геронда. Павзаній, описуючи свою подорож по Греції, втомляє нас описами незлічимої кількості різбарської, будівничої та малярської штуки по всіх її містах, по всіх закутках та островах. Ще в четвертій віці по Хр. стоять усі чудеса Атен, Александрії, Пергаму, Ефеса, стоять

величезні бібліотеки, академії, скрізь цвіте промисл, іде жива торговля, лунають учені диспути, йде нечувано оживлений письменський рух.

Але все се — провінція, яку затемнює своїм блиском і багатством столиця — Рим. За часів Траяна мало се місто півтора мільона мешканців, 423 храмів, 154 статуї богів із золота та слоневої кости, 2 кольоси, 22 великі статуї на конях, 3785 статуї цісарів і Римлян, 1352 криниць і басенів, 78 бібліотек і театрів, із яких найбільший міг помістити 22888 глядачів, та крім того великий цирк з 385000 сидженнями. Щоб дати поняття про його велич, досить буде сказати, що в ньому були б помістилися всі мешканці Львова, Кракова і 33 більших галицьких міст. Місто мало 2000 палат і 867 публичних бань; пригадаю, що так само великий нинішній Відень має їх лише 57. В однім Римі було більше діл штуки, як їх сьогодні мають усі столиці світа на купу.

І все те як сон, як привид пропадає, щезає, розсипає ся порохом протягом яких 200—300 літ. По війнах з Готами Рим числить усього 5000 мешканців, а по відході остатнього грабівника, готського короля

Тотілі в р. 596 через 40 літ стоїть зовсім пустою, немов зазначуючи тою павзою кінець старинного світа. І рівночасно в Греції замикають остатню грецьку школу в Атинах, а християнські монахи палять бібліотечку в Александрії. Не минуло пару сот літ, а з безмірної багатой греко-римської літератури лишили ся лише нужденні відломки та шматочки. Подумаймо лише: зі 100 драм Софокля лишило ся нам лише сім, із 70 трагедій Аїсхіля так само лише сім, із незлічених грецьких комедій маємо лише 11 комедій Арістофана, із грецьких ліриків не маємо майже нічого, з незлічених і многоважних філософів ледво Платона й Арістотеля більше-менше в повні, а твори таких велетнів, як Демокріт і Епікур, пропали цілком; із величезной наукової літератури майже ніщо, з істориків ледво десяток тай то в уривках, із малярства у нас нічого, з будівель та різьби мізерні останки. І подумаймо далі, що навіть ті мізерні останки мали силу в XV. та XVI. вв. обновити європейську людність, двигнути її з варварства, попхнути до нового розвою, і що вони й доси не перестали запліднювати нашого духа і творять непохитну основу нашої цивілізації.

ПРИЧИНИ ЗЕМЛЕТРЯСЕНЬ.

В давних часах люди вірили, що землетрясенс, або землетрус — се кара всемогучого бога зсилана за людські гріхи. На основі того вірування повстало багато казок і фантазій.

Відтоді не одна тисяча літ потонула вже в вічності а скомпліковане питанс про землетрясенс не переставало трівожити умів великих людей.

Розумні, раціональні відповіді на се питанс появили ся доперва тоді, коли почала розвивати ся геологія — себ-то наука про будову і склад землі, про різні ґатунки каменя і мінералів.

Після думки сучасних учених існує три роди землетрясенс. Першого роду землетрясенс є резульгатом слідуєчих причин:

Внутрішні, дуже глибокі части землі є завжди горячі. Они поволи остигають. Звісним є, що дана річ займає більше місця тоді, коли она горяча, чим тоді коли она є холодна. Тому то, внутрішні части землі охолоджуючи ся стягають ся і займають меньше простору.

Зрозуміла річ, що коли долішні верстви землі стягають ся — то верхні трохи подають ся і опускають ся.

Все те, розуміє ся, відбуває ся дуже поволи. Часто случает ся, що певний шмат землі опускає ся з більше напруженою силою і наслідком того все кругом сколихує ся, що й викликає землетрясенс.

Другого рода землетрясенс спричиняє вода. Доцева вода не вся входить в ріки і моря. Часть її просякає в землю. Она розпускає в собі різні мінерали, вижолоблює під землю нори, тунелі, так,

що з часом верхні верстви землі не в силі вдержати ся, починають дрожати — і наступає катастрофа.

Єще землетрясеня. являючі ся результатом вульканічних вибухів.

Нутро землі складає ся з горячої, розтопленої, огненної маси. З сього огненного моря викидають вулькани дим і ляву. Тверді, холодні верстви землі перескаджають їм в тім. Між верхніми верствами землі і внутрішню силою напиряючої ляви всде ся борба, в часі котрої верхні верстви землі починають дрожати і викликають землетрясеня.

Землетрясеня відбувають ся в цілім сьвіті. Від 1850 року до 1857, начислено не менше 4,642 землетрясень в ріжних частях сьвіта. Забирають они великі жертви. Підчас страшної катастрофи на Ямайці, в Західних Індіях, в 1692 р. погibli тисячі людей. 1870 р. в околицях Фокії, недалеко Греції, землетрясене убило багато людей, знищило багато міст, провінцій і продовжало ся через три роки.

В перших трох днях земля дрожала 86 тисяч разів.

Землетрясеня наносять страшні спустошеня в Японії. В 1891 р. землетрясене знищило там провінції Оварі і Міно. Тоді 81,973 домів розсипало ся в румовища, 5,000 згоріло, пів мілїона людей остало без даху, 8,000 осіб згинуло, а 10,000 було ранених. В часі землетрясеня в околиці Токіо згинуло 100,000 людей.

Цікаві явища діють ся в морю в часі землетрясеня. В перших кількох мінутах, коли катастрофа дїє ся ндалеко моря, вода відходить від берегів і, здаєсь, що береги стали сухими. Але за кілька мінут филї вертають назад і з страшним натиском бють о берети, так немовби хотїли розбити границі

і вирватися на свободу... Часто лучало ся, що вода впливала ся дальше чим звичайно і тоді до землетрясеня долучувало ся і друге нещасте — повінь.

Найбільше землетрясеня було на західних островах Індій, на Середземнім Морю, на Кавказі, в горах Гімалая, в Каліфорнії, на Тихім Океані і в Японії.

КОЛИ НАСТАНЕ КІНЕЦЬ СЬВІТА?

Нема найменшого сумніву, що кінець сьвіта, а властиво — кінець земської кулі, настане тоді, коли зменшиться температура сонця. Температура ся зменшує ся дуже поволи, але всеж таки зменшує ся і прийде час, коли скількість тепла і сьвітла послані сонцем нашій землі не встарчать на вдержане органічного життя на ній.

Розуміє ся не належить забувати, що можуть случити ся еще катастрофи, наслідком котрих температура і сьвітло сонця можуть зменшити ся далеко скорше, чим се стало б ся при нормальнім процесі.

Одною із перших жертв вигасання органічного життя на земській кулі буде, правдоподібно, людський рід — о скільки знова не вплинуть на се передвиджені катастрофи. Через довший час буде він бороти ся зі зникаючою температурою і зі зменшаючою ся скількістю сьвітла.

Та думка, що людський рід є присуджений на загладу разом з усім, що лише живе на землі,

впливає дуже пригноблюючо навіть і на наше сучасне покоління, котре не потребує побоювати ся тої заглади органічного життя.

Кінець людського роду буде зближати ся звільна але невідклично. Тепло сонця, то жерело життя для цілої земської кулі счезне і житеві умовини для всіх висше з'організованих еств счезнуть також без ратунку.

Хто знає чи те завмиране людського життя не настане в такій формі, як його предсказує звісний астроном-поет Флямарион.

З другої сторони не виключним є те, що місто тої повільної агонії цілого людського роду, явить ся нагла катастрофа, котра знищить людське життя за одним замахом.

Не виключним також є ще й те, що знищене людського роду, цілої землі і цілої планетарної системи, всіх тих еств, що живуть на землі і думають, стане ся в одній хвилині, в одній секундї з'удару нашої планетарної системи з імлою газів і полуміни. Тоді ціла планетарна система стане також поміну і по кількох мінутах у всесвіті стане пуца. Але також не виключним є й те, що з тих полуміній і газів повстане нова звїзда, котра з часом видасть щось більше вартісного, чим той цілий дорібок, яким пишала ся наша земля.

Деякі астрономи предсказують навіть, що такий з'удар нашої земської кулі з того рода імлою, яку висше описано, може стати ся при кінци теперішнього столїтя: в такім случаю наша земля булаб знищена в одній хвилі.

ДРУКАРНЯ „НОВИЙ СВІТ”

ВИКОНУЄ

всякі друкарські роботи, як: оголошення, тікети, коверти, книжки і т. п. гарно і точно по уміркованій ціні.
: : На провінції виконує сейчас. : :

Заходіть на 173 Clarke St. Монтреал

Письма шліть на адресу:

NOWYJ SWIT, Box 1051, Montreal, Canada

ЧИ ВИ Є ПЕРЕДПЛАТНИКОМ „НАРОДНОЇ ВОЛІ”?

Коли ще сеї часописі не передплачуєте, то зачніть передплачувати сейчас.

„НАРОДНА ВОЛЯ” є одною з найбільших українських часописий в новім і старім краю.

„НАРОДНА ВОЛЯ” виходить три рази тижнево — вівторок, четвер і суботу.

„НАРОДНА ВОЛЯ” подає цікаві новини американські, краєві, суспільно-наукові розвідки і все, що дотичить житя українського робочого народа в Америці і на Україні.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

До Канади і Старого краю на рік . . .	\$3.50
на пів року . . .	\$1.75
В Злучених Державах на рік	\$3.00
на пів року	\$1.50

Гроші wraz з замовленем висилайте на адресу:

NARODNA WOLA, 524-530 OLIVE ST., SCRANTON, PA., U. S. A.

Приймаєте ся передплату на Перший Український Соціалістичний Дневник „РОБІТНИК”

який пічне виходить в м. марті сего року замість
„Робітника тижневника.

Редагувати дневник буде МИРОСЛАВ СІЧИНСЬКИЙ при
співучасті інших публіцистичних сил.

ПЕРЕПЛАТА НА ДНЕВНИК:

В Зл. Дер. і Канаді:	В місті Кливленді:
На рік..... \$4.00	На рік..... \$6.50
На пів року 2.25	На пів року..... 3.75
На чверть року . 1.50	На чверть року . . 2.50

ПРИСЛАЙТЕ ПЕРЕПЛАТУ ЗАРАЗ НА АДРЕСУ:

„РОБІТНИК”

2335 W. 11-th St., (Koreny's Bldg.) CLEVELAND, OHIO, U. S. A

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ „РОБІТНИЧЕ СЛОВО”

поступову часопись для працюючого люду. Ся часопись вказує робітникам правдуву дорогу до поліпшення робітничого становища і пояснює те, що для робітників не ясно; подає робітничі і всякого рода новини.

„Робітничє Слово” виходить кожного четверга і коштує на рік: в Канаді \$1.50 в Зл. Державах \$1.75.

Пишіть по оказові числа і посилайте передплату на сліуючу адресу:

ROBITNYSCHE SLOVO, Box 64, Toronto, Canada.

ПЕРЕПЛЕТНЯ КНИЖОК

С. БЕРЛАДИНА

приймає в переплет всякі книжки, як: бібліотечні, торговельні, бюрові, ноти, мапи, записки і т. п. Золотить і лосрібляє по низькі ціні.

Заходіть або пишіть на адресу:

413A FRONTENAC ST., MONTREAL, Canada.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ „РОБОЧИЙ НАРОД“

часопись, що виходить лише для думаючих людей і ніколи не вагається сказати правди в очі.

„Робочий Народ“ є робітничою часописною і видається робітниками за робітничі гроші, для робітників.

„Робочий Народ“ каже правду про всяких дурисьвітів і обманців робочого люду.

„Робочий Народ“ каже правду про політичних агентів всіх капіталістичних партій.

„Робочий Народ“ відкриває всі заходи капіталістичної класи для тупання і поєволення робітників.

„Робочий Народ“ не боїться сказати правду про яких би то не було урядників, панів, міністрів чи монархів.

„Робочий Народ“ каже правду про суди, про поліцію і військо. — „Робочий Народ“ каже правду про попів, які служать не богови а мамоні.

„Робочий Народ“ каже правду про часописи, що за юдиї гроші торгують народною темнотою.

„Робочий Народ“ описує відносини у майнах і фабриках і виказує, чому ті, що працюють, такі бідні і слабкі, а ті, що нічого не роблять такі ситі, здорові та багаті.

„Робочий Народ“ каже все правду, і то в тій цілі, аби робітники порозуміли свою кривду та навчилися, як мають від неї виратувати ся.

От через те Ви мусите читати і передплачувати „Робочий Народ“.

Виходить що тижня і коштує на рік:

В Канаді \$1.50. — В других краях \$1.75.

Пишіть за ним зараз на адрес:

ROBOTCHYJ NAROD
BOX 3658 (ST. B.), WINNIPEG, MAN., CANADA.

